

BULGARİSTAN'DA ASİMİLASYON VE "ZAVALLI POMAKLAR" ADLI BİR RİSALE

'Yrd.Doç.Dr. Ahmet AKGÜN

ÖZET

1394'de başlayan Osmanlı Devleti'nin Bulgaristan hakimiyeti, Rusların 93 Harbi sonrasında Bulgaristan'a girmesiyle sona ermiştir. Tedricî olarak Türkler, bölgeyi terke zorlanmaya başlanmıştır. Göçe zorlama olayları Balkan Savaşı'na kadar sürdüğü gibi II. Dünya Savaşı esnasında ve sonrasında da devam etmiştir. Biz bu makalede Balkan savaşı sırasında Bulgaristan'ın Rodop bölgesinde Pomak Türklerinin maruz kaldıkları zulümleri yansıtmaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler : Osmanlı Devleti, Pomaklar, 93 Harbi, Rodop Bölgesi, göç.

ASSIMILATION İN BULGARIA AND AN ARTICLE NAMED "POOR POMAKS"

ABSTRACT

Ottoman sovereignty in Bulgaria started in 1394, ended in 1878 when the Russians invaded Bulgaria after the Ottoman-Russian War (1877-1878). Afterwards, The Turks were gradually forced to leave the region. These events continued until the Balkan War. During and after the Second World War the pressure on Turks to leave the region again continued. This paper will examine the oppression and cruelty that was targeted the Pomak Turks who lived in Rodop Region of Bulgaria.

Key Words: Ottoman State (Empire), Pomaks, 1877-1878 Ottoman-Russian War, Rodop Region, migration.

* Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı öğretim Üyesi

Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'daki 500 yıllık hakimiyeti esnasında Balkan milletleriyle Türkler huzur içinde bir komşuluk dönemi geçirmişlerdir. Fransız ihtilâli yaşanan milliyetçilik akımı Osmanlı Devleti'ni de etkilemiştir. Dış güçler tarafından kışkırtılan Osmanlı teb'ası peyderpey isyanlara girişip bağımsızlıklarına kavuşmuşlar, isyanlarla uğraşan Osmanlı Devleti de iç ve dış düşmanların birlikte hareket etmeleri sonucu eski ihtişamını, gücünü kaybetmiştir.

Balkanlarda ortaya çıkan bu devletler, ki Bulgaristan da bunlardan biridir, muhtariyetten bağımsızlığa geçiş sürecinde ve sonrasında" karışık bir bünyeden kurtulup sade birer millî bünyeye erişme politikası gütmüşlerdir".¹ Bu politikayı gerçekleştirmek için Türk toplulukları ve Balkanlardan atılmak istenmiştir.

1878'de Osmanlı Devleti'nin Tuna vilayeti üzerinde kurulan Bulgaristan Prensiği daha sonra Edirne vilâyetinin bir bölümünü de topraklarına katarak bugünkü sınırlarına ulaşmıştır.

1877'den 1885'e kadar olan dönem (1878 Berlin Antlaşması ile kurulan Bulgaristan Prensiği'ne Doğu Rumeli imtiyazlı Vilayeti'nin katılması tarihine kadar) Osmanlı Devleti'nin parçalanması sürecinde çok önemli bir dönemdir. Yine bu yıllar içinde Rumeli Türkleri yüzlerce yıllık yurtlarından büyük ölçüde sökülüp atılmıştır."

Berlin Antlaşması öncesinde (Mayıs 1878) Osmanlı Devleti tarafından Rus diplomatı V. Teplouv'un istatistikî incelemesine göre hazırlanan tabloda Tuna ve Edirne vilâyetlerindeki etnik duruma bakacak olursak;

Bulgar : 1.633.695
Bulgar olmayan : 2.132.254³

¹Bilâl N.Şimşir, (1968), Rumeli'den Türk Göçleri I, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, s. 10.

²Bilâl N.Şimşir, (1970), Rumeli'den Türk Göçleri fi, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, s. IX.

³Şimşir, Ön.ver, 1, s. 142.

Şeklinde gösterilmektedir. Burada nüfus yapısı kasıtlı olarak böyle gösterilmiştir. Zira pek az miktarda bulunan Rum, Ermeni ve Yahudiler de Bulgar olmayan nüfusa dahil edilmiştir. (1926 genel nüfus sayımına göre Slavlar toplam nüfusun %83.62'sini, Türkler %10.45'ini, Museviler %0.85'ini, Ermeni Gregoryanlar %0.46'sını oluşturmaktadır. Bu tarihe kadar Bulgaristan'da Bulgar nüfusunun çoğunluğa geçmesi yönünde her türlü metot uygulanmıştır.) Tuna vilayetinin doğu kısımları olan Rusçuk, Varna ve Tulça sancaklarında Türk nüfusu ezici çoğunlukta bulunmaktaydı.

93 Harbi öncesinde Rusların yapmış olduğu değerlendirmeye göre kurulacak Bulgar devletinin sağlam temellere oturtulması için Türk ve Müslüman halkın yerlerinde bırakılmaması gerekmekteydi. Bunlar yerlerinde kalacak olursa Bulgar Devleti parçalanabilir veya iki milletli bir federasyona dönebilirdi. Bu yüzden Türklerin ya o topraklardan kovulması veya kılıçtan geçirilmesi fikrini ortaya attılar.

27 Temmuz 1874 Brüksel Konferansı kararlarına göre:

"İşgal kuvvetlerinin sivil halkın dini inançlarına, namusuna ve malına saygı göstermesi" hükmü yer almasına rağmen 93 Harbi'nde Osmanlı topraklarını işgal eden Rus orduları Bulgarlarla işbirliği ederek yukarıdaki düşüncelerini uygulamaya koyuldular. 93 Harbi sonrasında 600 binden fazla Türk göçe zorlandı. Savaş esnasında 350 bin Türk vahşice öldürüldü."

93 Harbi'nden sonra Balkanlardan Anadolu'ya sürekli bir göç hareketi meydana gelmiştir. Bulgaristan'ın çeşitli bölgelerinden göç edenlerin artması, bunların zulme uğratılarak hicrete mecbur bırakılmalarından kaynaklanmaktadır. Özellikle sınır civarında olanların yerlerine derhal Bulgarların yerleştirildiklerini görüyoruz. Yapılan bu iskan siyaseti, Bulgaristan'ı 'milli, sade bir devlet' haline getirme çabasıdır.

Balkan Savaşı esnasında gerek Bulgar askerleri ve gerekse komitacılar çeşitli bahanelerle halka zulüm etmekte, akla gelmeyecek zulümler uygulamaktaydılar. Savaşta esir edilen Bulgarların ceplerinden

⁴ Ayrıntılı bilgi ve belge için bkz. Şimşir, **Ön.ver**, I, s. 143,150,163,177,201,202; **Ön.ver**, II, s.CLXXII; Tefik Bıyıkhoğlu, (1987), **Trakya'da Milli Mücadele I**, Ankara: s.28-30; Hüseyin Raci Efendi, (1990), **Zağra Müftüsünün Hatıraları**, Yay. Haz. M. Ertugrul Düzdag, İstanbul: Timaş Yayınları, s. 109.

'küpe ve yüzüklerle süslü kadın kulak ve parmaklarının' çıkması zulmün derecesini göstermesi açısından önemlidir.

1912-1913 Balkan savaşları sırasında da bulgar ordular ve Bulgar komitacıları Trakya, Rodop ve Makedonya'da korkunç katliamlar yapmışlardır.

Krallık döneminde Bulgarlar, Rodop Türklüğünü yok etmek ve kalanları da Bulgarlaştırmak için çalışmalara başlamışlardır. Balkan Savaşları sırasında 'Bulgar Genel Kurmay Harekat Dairesi Başkanı Orgeneral Sarafov, işgalleri altındaki yerlerde bulunan bütün müslüman Pomak Türklerinin Bulgarlaştırılması ile ilgili kesin emirler vermiştir.' Bu emirlere uyularak Rodoplardaki Pomak Türkleri, binlerce Ortodox Bulgar papazlarının ve devlet memurlarının katılımıyla 'Bulgar-ortodox' olmaya mecbur edilmişlerdir. Bulgar isimlerini ve Hıristiyanlığı kabul etmeyen Pomaklar, avuçlarından haçlara çivilenip öldürülmüşlerdir. 1988 yılı Bulgaristan Komünist Partisi Merkez Komitesi emriyle Sofya'da yayınlanan *Bulgar Ahalisinin Milliyetinin Gelişme Problemleri* adlı kitapta Temmuz 1913 tarihine kadar 200 bin civarında Müslüman Pomak Türkünün isimlerinin zorla Slav-Bulgar isimleriyle değiştirildiği ve Hıristiyanlığı kabul ettirildiği belirtilmektedir. Bu insanlık dışı projenin sonucunda 'Garbi Trakya Türk Cumhuriyeti' 31 Ağustos 1913'te kurulmuştur.⁶

1923-1933 yıllarında iki silahlı örgüt tarafından Bulgaristan Türklerine zulüm yapıyordu. Kuzey Bulgaristan'da "Rodna Zaştită" (Yurt Koruması) ve Güney Bulgaristan'da "Trakya Komitesi".

1930'larda Bulgar hükümeti Türk azınlık eğitimine de savaş açtı. Türk okulları çeşitli bahanelerle kapatılmaya veya Bulgarlaştırılmaya başlandı. Türk özel okullarının çoğu "Milli Okul" yani Bulgar okulu yapıldı. Okullarını yeniden açtırmak isteyen Türkler ağır -ezalara çarptırıldı. Okullar

⁵ Ahmet Halaçoğlu, (1994), **Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)**, Ankara: TTK Yayınları, s. 33.

⁶ Hüseyin Memişoğlu, (1989), **Bulgar Zulmüne Tarihi Bir Bakış**, Ankara, s. 17.

millileştirilince Türk çocukları bu okullarda Bulgarca öğrenim görmeye zorlandılar.⁷

Bulgar hükümetinin Türklerle ilgili eğitim politikası bir Baş Müfettişin raporunda şöyle ifade edilmektedir: "Türk halkı okutulmamalıdır. Çünkü ne kadar okur, kültürlü olursa o kadar tehlikeli olacak ve hükümetin eğilimlerini kavrayacaktır". Yapılan yeni düzenlemelerle Türk öğrencilerin özel okullara girebilmelerine de engeller çıkarılarak büyüdüklerinde, değil en ufak bir memuriyet elde etmek bir zanaatkarın yanına çırak olarak bile giremez hale getirdiler. Bu politikanın maksadı, Bulgaristan Türklerini zor şartlar altında perişan edip Türkiye'ye göçe mecbur etmektir.⁸

1944 yılında Sovyet ordusunun silahıyla iktidara getirilen Bulgar Komünist hükümeti de önceki hükümetlerin "tek milletli" Bulgar Devleti yaratma politikasını benimsedi. "Halkların kardeşliği" safkasına rağmen komünist yönetimin uyguladığı politika, Türk nüfusunun artışını engelleyemedi. Bunun üzerine benimsedikleri hedefe ulaşabilmek için bir yandan Müslüman Türk Halkı göçe zorlayıp azaltmak, diğer yandan asimile edip Bulgarlaştırmak metodlarını uyguladı. Bulgar Komünist lideri ve ilk komünist başbakanı Georgi Dimitrov, 16 Şubat 1946 tarihli demecinde "Balkanların yalnız Balkanlılara ait olmasını ve Slavların Balkanlarda baş rolü oynamalarını sağlamalıyız. Osmanlı İmparatorluğunun Balkanlara hükmettiği geçmiş zamanın izleri tamamen silinmelidir" demektedir.⁹

1946 yılında Türklerin ülkenin kuzey kesimlerine taşınarak eritilmesine teşebbüs edildiyse de başarı sağlanamadı. Yine aynı yıl Türk özel okulları kapatıldı. 1956-57 yılına kadar devam eden Türklerin ana dilleriyle sosyalist eğitim görmeleri Todor Jivkov'un iktidara gelmesiyle sona erdi ve öğretim dili tamamen Bulgarca oldu. 1970'li yıllara gelindiğinde seçmeli olan Türkçe dersi kaldırıldı. Türk öğretmenlerin çoğu

⁷ Bilâl Şimşir, (1986), Bulgaristan Türkleri, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, s. 148.

⁸ Memişoğlu, Ö. ver., s. 19-20.

⁹ Balkan Türkleri Dayanışma ve Kültür Demeği, (1988), Belgelerle Bulgar Zulmü, İstanbul: s. 2-3.

kıyımına uğradı. Türk okuma evleri, Türk tiyatroları, Türkçe gazeteler ve dergiler kapatıldı. Türkçe radyo yayınlarına son verildi.

1960 yılında yapılan, Bulgar nüfus yasasındaki bir değişiklikle "Bulgar asıllı olmayan kişilerin arzu ederlerse hem kendi hem aile adlarını Bulgar adları ile değiştirmeleri" karara bağlandı. Bu zamana kadar genel bir mahiyette olmayan zorla isim değiştirmeye yasal bir dayanak hazırlanmış oldu.

Komünist rejim işbaşında olmasın rağmen, soykırım ve Bulgarlaştırma politikasının en şiddetlisi 1970'li yıllarda yaşandı. 1960'lı yılların ikinci yansından itibaren Bulgaristan Türklerinin Osmanlı döneminde "Türkleştirilmiş Bulgarlar" oldukları yolundaki ciddiyyetten uzak iddiaları, özellikle Rodop bölgesinde, yayınlar vasıtasıyla ortaya atılmıştır. 17 Temmuz 1970 tarihli bir kararla isim ve din değiştirme işlemine önce Pirin Makedonyası ve Rodop bölgesindeki Pomaklardan başlandı. 1970-74 yıllarında bu bölgeler bir düşman toprağı gibi Bulgar silahlı birliklerinin istilasına uğradı. Pomaklar karşı koydularsa da katliama uğradılar. Daha sonra Türkçe konuşan Çingene, Tatar ve Arnavutlar da aynı işleme tabi tutulmuşlardır. 1984-85'te de aynı işleme yine başlanmıştır." Bu iddialara dayanarak uyguladıkları baskılara rağmen kendi arzusıyla isim değiştiren bir tek Türk çıkmamıştır. Aksine zorla Bulgarlaştırılacaklarını anlayan Türkler, Türkiye'ye göç etme yollarını aradılar.

Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde insanlık dışı uygulamalara son verilmiştir. Temennimiz Bulgaristan'daki kardeşlerimizin bir daha aynı günleri yaşamamalarıdır.

Buraya kadar özet halinde verdiğimiz Bulgaristan'daki soykırımı uygulaması içinde Pomak Türklerine daha çok baskı uygulanmıştır. Bunun sebebi de Pomakların kullandığı dilin bizim dilimizden çok Bulgarca'ya benzemesidir. Böylece Balkan Savaşı esnasında Pomak köylerine giren Bulgarlar, camilerin bir kısmını yakıp yıkmışlar, diğer kısmını da kiliseye çevirip İslam köylerine papazlar getirmişlerdir. Camilerin bir kısmı

¹⁰ Memişoğlu, Ön.ver, s.23.

" Memişoğlu, Ön.ver, s.28.

meyhane, tiyatro salonu ve ahır gibi dini hizmetlerin dışında kullanılmıştır. Bu uygulamanın sebebi, Pomak Türklerinin hafızalarından İslamiyet ile ilgili bütün mefhumları silmeye çalışmaktır.¹²

Bulgaristan'ı Bulgarlaştırma faaliyetinin bu ilk safhasını oluşturan katliamlar ve göçe zorlamalardan sonra Müslüman Pomak Türklerinin isimlerini Slav Bulgar isimleriyle değiştirme ve Hıristiyanlığı zorla kabul ettirme işlemine geçildi. 18 Ocak 1914 tarihli bir raporda Hıristiyanlaştırma ile ilgili Gümölcine ve Kırcaali taraflarında Bulgar Müslüman halkı Hıristiyan dinine girmeye mecbur edip, camileri kiliseye çevirdikten sonra her Pazar günü Hıristiyan ayinine katılmamaları halinde her defa için 15 Lira alınmakta, bu hususta ısrar edenler ise gizlice idam edildikleri kaydedilmektedir.¹³

Bulgarlaştırma ve Hıristiyanlaştırma uygulamaları sıradan başbozukların yapmış oldukları veya bölgesel bir uygulama değildir. Bulgar Genel Kurmay Harekat Dairesi Başkanı Orgeneral Sarafov'un mahalli işgal komutanlarına gönderdiği talimatla bütün Pomakların Hıristiyanlaştırılması ve Bulgarlaştırılması, karşı koyanların bir bir imha edilmeleri konusunda emirler verilmiştir.¹⁴

Bu uygulamaa esnasında insanlığa yakışmayacak vahşice davranışlar papazların ve komutanların emirleriyle gerçekleştirilmiştir. Konuyla ilgili ayrıntılara birçok eserde olduğu gibi ekte metni aynen aktarılan Zavallı Pomaklar isimli risalede de yer verilmiştir. Bulgaristan Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin emri ile Sofya'da yayımlanan bir eserde Temmuz 1913 tarihine kadar 200 bin civarında Müslüman Pomak Türkünün isim ve dinlerinin zorla değiştirildiği belirtilmektedir.¹⁵

Bu uygulama, I.Dünya Savaşı'nda Bulgaristan ile Osmanlı Devleti'nin birlikte Almanya safında savaşa katılmaları sebebiyle kaldırılmış. Pomaklar eski isim ve dinlerine kavuşmuşlardır. 1923 yılından

¹² Hüseyin Memişoğlu, (1991), Pomak Türklerinin Tarihi Geçmişinden Sayfalar, Ankara: s. 28.

¹³ Aynı, s. 32; Halıoğlu, Ön.ver, s. 42.

¹⁴ Memişoğlu, Önce ver., s. 29.

¹⁵ Aynı, s. 31.

sonra yeniden Bulgarlaştırma ve Hıristiyanlaştırma işlemine geçilmiştir. Yeni politikaya göre Türkçe öğrenim yasaklanmış; Türk ve İslam düşmanlığının aşılması amacıyla Pomak okullarına Bulgar asıllı öğretmenler atanmıştır.¹⁶

Eğitim yoluyla Pomakların Bulgarlaştırılması politikasında özel statüde bulunan "Pomak Okulları" ismi "Bulgar Muhammedan Okulları" şekline dönüştürülüp sonrasında "Milli Okul" yani "Bulgar Okulu" durumuna getirilmiş ve mal varlıkları da Bulgarlaştırman okullara aktarılmıştır. Bu işlemin ardından Bulgar ve Pomak okul encümenleri birleştirilmiştir. Bu da yetmemiş, daha önce yasalarla Pomak Türklerine verilen "özel okul açma" hakları da ellerinden alınmıştır.

Komünist dönem öncesindeki Bulgarlaştırma ve Hıristiyanlaştırma çalışmalarına Komünist hükümeti zamanında da devam edilmiştir. Bu konuda yine öncelik Pomak Türklerindedir ve karşı koyanlarda en acımasız cezalara çarptırılmışlardır. Bu kampanya İlker Alp'in eserinde belge ve fotoğraflarla ayrıntılı olarak anlatılmaktadır.¹⁷ Olayın boyutunu göstermesi açısından adı geçen eserin 149.sayfasında yer alan fotoğrafta 18 Mart 1972 tarihinde Dospat Barajı yakınlarında katledilen çocuklar görülmektedir. Ki bu saldırıda Türk köyleri yağmalanarak kadın ve çocuk ayrımı yapılmadan binlerce Pomak Türkü öldürülmüştür.

Ele aldığımız bu risalede Balkan Savaşı sırasında Rodoplar'da yaşayan Pomakların maruz kaldıkları zulüm anlatılmaktadır. Fotoğraf l'de de görüldüğü gibi eserin ilk sayfasının yırtılmış olması sebebiyle yazarın ismi tespit edilememiştir. Eser Balıkesir İl Halk Kütüphanesi nadide eserler katalogu 553 numarada bulunmakta olup; Rumeli Muhacirin-i İslamiyye Cemiyeti neşriyatından 4 numara olarak yayınlanmıştır.

Bulgarlarla Türkler Osmanlı Devleti'nin idaresinde huzur içerisinde birlikte yaşamışlardır. Kaldı ki, Pomaklar da Bulgarlar gibi Karadeniz'in kuzeyinden gelen Türklerden olması¹⁸ hasebiyle komşulukları daha eskilere dayanmaktadır.

¹⁶ Ayn, s. 33.

¹⁷ İlker Alp, (1988). **Bulgaristan Atrocities**, İstanbul:.....s. ?

¹⁸ Halaçoğlu, **Ön.ver.**, s. 42 n.257.

93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı ile Bulgaristan'da yaşayan toplumun iyi komşulukları da bitmiş; asırlarca Türk idaresinde yaşayan Bulgarlar, bunun ezikliğini kendi tabiyetinde kalacak toplumdaki çok acı bir şekilde çıkarmıştır. 93 Harbi sonrasında yapılan nüfus sayımında ülke nüfusunun yaklaşık yarısından çoğu Türk ve Müslüman iken¹⁹ 1926 yılında nüfusun dinlere dağılımından İslam nüfusunun %14.41'e gerilemesi²⁰ Türklerin tabi tutulduğu soykırımın göstergesidir.

Bu risalenin konusu, Balkan Harbi'nde Pomaklara uygulanan zulümdür. Bu zulüm metotları, 93 Harbi'nde uygulananlarla benzerlik göstermektedir.²¹ Bulgaristan'da değişik rejimler iktidara geçtilerse de Rusların tavsiyesiyle tayin edilen devletin ana politikası, yani tek milletin ezici çoğunlukta bulunduğu etnik yapıyı oluşturma politikası, sistematik olarak uygulanmıştır.

Yaklaşık 100 yıl süren soykırımın Pomaklarla ilgili olan Balkan Savaşı esnasındaki uygulamaları olaylara şahit olan bir kişinin kaleminden risaleye yansıtılmıştır. Risalede yer alan başlıklar şunlardır:

- i) Filibe Sancağı Muzafatından: Bogot, Saftışta ve Çukurköy ve Gündüzköy Karyesi Vuku'atı (s.1 1)
- 2) Banye Karyesi Vuku'atı (s. 13)
- 3) Bulgaristan'daki Faciaların Temasili (s. 17)
- 4) Çepine'nin Ortaköy Karyesi Vuku'atı (s. 19)
- 5) Çepine'nin Karova Karyesi Vuku'atı (s.20)
- 6) Çepine'nin Dal ve Alemdar Kulübeleri Vuku'atı (s.20)
- 7) İcra-yı Şekavet Edenler (s.22)
- 8) Ahi Çelebi Kazasından (s.23)
- 9) Darıdere Kazasından (s.26)
- 10) Sofya Kaymakamlığına (s.29)
- 11) Hatime (s.31)

¹⁹ Memişoğlu, **Bulgar Zulmüne....**, s. 9.

²⁰ Celâl Aybar, (1935), **Bulgaristan Nüfusu**, İstanbul, s. 22.

²¹ Ayrıntı için bkz. Hüseyin Raci Efendi, Hüseyin Raci Efendi, (1990), **Zağra Müftüsünün Hatıraları**, Yay. Haz. M. Etuğrul DUzdağ, İstanbul: Titnaş Yayınları.

SONUÇ

93 Harbi esnasında nüfusun yaklaşık yarısı Türk olan Bulgaristan'da yapılan asimilasyon faaliyeti sonucu Bulgar Devleti milli özellik kazanmış ve nüfusun büyük kısmına (1926'da %81.32) Bulgar milleti ulaşmıştır.Yaklaşık 50 yıllık zaman zarfında nüfusun yarısını oluşturan Türkler ya göçe zorlanmış, ya isim ve din değiştirmeye zorlanmış, veya acımasızca katledilmişlerdir.

Pomaklarla ilgili risale de olaylar anlatılırken, soydaşlarımıza uygulanan vahşet gözler önüne serilmiştir. Risalede yer alan Balkan Savaşında uygulanan vahşete savaş öncesinde de savaş sonrasında da, krallık döneminde de komünist dönemde de aynen tesadüf edilmektedir.

Temennimiz soykırımla suçlanan milletimizin bu şekilde soykırıma bir daha tabi tutulmamasıdır.

Nomero:4

Rumili Muhaeirin-i İslamiyye Cem'iyeti Neşriyatından

ZAVALLI POMAKLAR!

Not:Kitap Adının alt kısmı yırtılmış olup basım yeri ve yılı noksandır.

(3) "Bilenler bilmeyenleri öğretsinler" mealindeki lâce-i şehîr Nasriiddin Efendi'nin mesele-i ma'rûfunca, bir vakitler teb'amız iken şimdi komşumuz bulunan canavar Bulgar milletini, bilmeyenler artık kalmış ise anlara, az bilenlere de tamamen ve lâyıkiyle öğretmek - yakînen Bulgarları bildiğimiz ve tanıdığımız için - üzenimize adetâ farz olmuştur. Evet, yirminci asr-ı medeniyette, Avrupa'nın göbeğinde en iyi mevki'i işgal eden fakat medeniyet ve insaniyet için bir şey teşkil eyleyen, âlem-i Hıristiyânîyyetin âr u hîcâbsız evlâdlarından bulunan, başlıca düşmen-i cân, vatan ve dînimiz kesilen bu barbar, vahşî ve hunhar milleti - tedâbîr-i tahaffuziye ittihaz etmek için - iyiden iyiye tammaklığımız hepimiz için lâzım, hattâ elzemdir.

Tarihde Bulgar kavmi hakkında rivâyât-ı muhtelif mavecdür. Ancak Osmanlıların Balkan yarımadasını işgal ve feth etmelerinden mukaddem "Volga" taraflarından göçebe hâlinde Tuna'yı geçerek Balkan yarımadasında tekessür ettikleri ve kör zamanlarda yarım yamalak, şöyle böyle yerde Bulgar krallığı teşkil ettikleri muhakkaktır. Az zaman (4) devam eden işbu Bulgar Krallığı, fesâd ahlak neticesi olarak bir takım derebeğlikler hâline döndüğü sırada şimşîr-i celâdet-i Osmâniyye, Gelibolu'dan Rum-ili'ye geçen Osmanlı bahadırları sayesinde Balkan yarımadasının hemân her tarafına leme'ân olmağa, parlamaga başlamış idi. Her tarafda tevzî-i adalet ettikleri için yed-i işgallerine geçen arazî ahâlsî, Osmanlıları cân u gönülden, kemâl arzu ve iştiyak istikbal ediyor ve râyet-i zafer - ayat-ı Osmânî altında o ana değin bulamadıkları huzur ve rahata nâ'il oldukları için kendilerini pek mes'ud ve bahtiyar sayıyorlardı. İşte bunun için müstakilen yaşayamayacaklarını yakînen anlayan müteferrik Bulgar derebeğleri de başda Şişman İvan olduğu halde birer birer ve bilâ-mukâvemet Osmanlılara teslim olarak tâbi'tyyet-i Osmâniyye'yi der-âgûş etdiler.

Bu suretle Osmanlı tâbi'yyetine giren Bulgarlar Doksanüç Muharebesi'ne kadar asırlarca tâbi'tyyet-i Osmâniyye'de kalarak her unsur-ı ecnebî gibi anlar da din ve milliyetlerini şer'at-ı İslamiyye ve Osmanlı re'fet ve âtfet-i bî-pâyânı sayesinde muhafaza etdiler. Memâlik-i Osmâniyye'de meskûn anâsır-ı Hıristiyânîyyeye zulm ve i'tisâf edilmekte olduğundan bahs

eden, yaygara koparan kimselerin hatt-ı hareketleri ancak edepsizlikle tefsir olunabilir. Osmanlılar, hakikaten düşmenlerin dedikleri gibi olmuş olsa idiler, şimdiki hâlde ne dâhilde ve ne hâricde (5) Rum, Bulgar, Sırb ve sâ'ire kalmazdı ve pek tabi'î olarak son Balkan Muharebesi de meydana gelmezdi. Çünkü Osmanlılar en azametli ve şevketli sıralarında, bütün ehl-i sâlib kuvvetlerine karşı durduğu zamanlarda istediklerini icra edebilirlerdi. Fakat icra etmediler. Zirâ buna tevfiğ-i hareket eylediler. Siyâsiyûn-ı haziranın telkînâtına nazaran belki de iyi yapmadılar ancak o mes'ele sadedimizden hâriç... Evet, anâsır-ı Hıristiyan iyeye kendilerine hüsn-ü mu'âmele edildiğinden, dîn ve milliyetlerine dokunulmayup iş ve güçleriyle meşgul olmaları için serbest bırakılarak askere de alınmadıklarından zenginleşdiler, tekessür etdiler ve refâh-ı hâllerinden ne yapacaklarını şaşırarak ecnebi parmağı ile komitacılık yoluna sâlik oldular. Komitacılıklarında haklı olduklarını Avrupa efkâr-ı umûmiyesine tanıtmak için sözde zulm görmekte olduklarını taraftar ve sûret-i mâhîranede işâ'a etmek lâzım idi. Bunu da kemâl maharetle icraya muvaffak oldular. Bu yola sülûk eden teb'amızdan hilekârlıkda en mahiri Bulgarlar oldu.

Bulgar milleti, çalışkan, mu'annid ve muktesid ise de pek vefasız bir millettir. Bulgar ile işi gücü olan bir âdem ânın dostluğuna asla bel bağlamamalıdır. Bulgar, işini, menfâ'atini te'min etdikten sonra babasına bile kavuk sallamaz. Ânın için Bulgar ile (6) dostluk etmek mümkün değildir. Çünkü Hun akvamından oldukları da iddi'a olunan Bulgarlar, Türkler ile kabil değil geçinemezler. Bulgarların nazarlarında düşmen kelimesinin medlûli Türk'dür, ânlar Türk'den başka düşmen tanımazlar. Türk'ün gayrı kimseler ânlara düşmanlık etseler bile ânları hakikî değil, arızî ve muvakkat düşmen add ederler. Türkler ise anların kadîm ve ebedî düşmeni sayılırlar. Bulgarlar, endaht-ı ta'limleri esnasında hedefi teşkil eden nişan tahtası üzerine Türk kıyafetinde inşân resmi tersîm ederler. Mekteplerinde tedris olunan kırâ'at kitâbları, eş'âr mectnû'aları Türk mezâlîmi ile mâlâ-mâl dolu bulunur. Kitabet derslerinde mu'allim ve mu'allimlerin talabe ve tâlibâta verdikleri vazâ'if-i tahririye mevzû'larını dâ'imâ Türk mezâlîmi, hunharlığı teşkil eder, Bulgarların makâm-ı tahkîrde

Türklere karşı isti'mâl ettikleri en hafif sıfatlar şunlardır: çingâne, miskin, gâcâl, çıtak ve vahşî ma'nâsını mütezammın olarak Asyalı ilâ âhiredir.

Bulgarlar, tam ma'nâsı ile temeddün edemezler. Medeniyet-i hakîkiyye Bulgarlık ile kâbil-i te'lîf değildir. Misâli: İşte Eski Zağra mes'alesi! Üserâ-yı harbe her yerde inşân mu'âmelesi edilmekte olduğu halde Bulgarlar binlerle üserâmızı Eski Zağra'da, kasaba (7) içerisinde kurşuna dizdiler, birçoklarını da ötede beride aç tutmak ve sa'ir suretlerle telef etdiler.²²

Bulgarlar, okudukça, ilm ü ma'rifetde ilerledikçe kuduz ve canavar olurlar. Bu pek mücerreb bir keyfiyettir. Bugün en âlim bir Bulgar ile görüşünüz, söz Türk ile Bulgarlığa yâhud Müslümanlık ile Hıristiyanlığa intikâl eder etmez, bakınız konuştuğunuz o Bulgar bir taraf-ı mahsûs takınarak size karşı Türklük ve Müslümanlık hakkında ne gibi yalanlar, ürcûfe ve isnâdlarda bulunacak ...

VeFhâsıl Bulgarlar - Türkler ile ba'demâ hoş geçineceğiz, çünkü Makedonya mes'alesi hail edilmiş ve Türkiya'da da Bulgar kalmamış olduğundan ihtilâfa sebep olacak ortada mevâni'yokdur,deseler bile asla inanmayınız - zebûnkeş, fırsat gözetir, nankör bir millettir. Rum-ili'de esna-yı harbde bir çok İslam aileleri senelerce besledikleri Bulgar hizmetkâr ve yardımcıları tarafından kati olunmuşlardır.

İşte bu millet son Balkan Harbi'nde tâli'-i harbin tarafına teveccüh ettiğini görünce cihanı feth etmiş zann ederek kabına sığamaz oldu ve tabî'atında olan bütün canavarlıklarını ortaya koydu. Bulgarlar ilk önce tekâlif-i harbiyye diyerek teb'a-î asliyesinden olan ahâlî-i İslâmiyenin elinden varını yoğum - kadınların zînet ve elmaslarına varıncaya kadar - her şeyi aldıktan sonra (8) istîlâ eyledikleri yerlerde büyük küçük, kadın erkek demeyerek binlerce dindaşlarımızı kılıçdan geçirdi ve ânı müte'âkib de mikdârı (150.000) yüzelli bini müteceviz olan Pomak dindaşlarımızı kurûn-ı vasatî mezâlimini gölgede bırakacak bir takım zuim ve işkenceler isti'mâliyle cebren Hristiyan etdi ki el-ân Hristiyan bulunan Pomak

Zağra'daki Bulgar zulmü konusunda bkz: H. Raci Efendi, (1990), Zağra Müftüsünün Anıları, Yay. Haz. M. Ertuğrul Düздаğ, İstanbul: Timas Yayınları, 280 s.

dindaşlarımızın yegâne kabahati Bulgarca'da tekellüm edebilmeleri teşkil ediyor!

Demek ki Bulgar milletinin indinde fazla lisan bilmek âdeti bir cinayet yâhud her Bulgarca bilenin Bulgar olması ta'bir-i diğerle Hıristiyan olması iktiza ediyor. Mantık olsa olsa bu kadar olabilir, bahane bulunmaz belki de Bulgar mantığı bunu icâb ediyor!

Cebran ve kahren Hıristiyan edilen Pomak dindaşlarımız Rapçoz (Lüpça), İstanmaka(Asenovgrad), Aydos(Aytos), Peştere, Razlık(Razlok), Norakop(Nevrokop), İstirumce(Strumitsa), Cum'a-i Bâlâ(Blagoevgrad) ve Ahî Çelebi kazalarında kesretle, sâ'ir kazalarda dağınık bir sûrette bulunmaktadırlar.

Bu zavallıların duçar oldukları felaketleri tamamen ve mufassalen yazmak için cildler dolusu kitâb yazmak iktizâedeceğinden uğradıkları mesâ'ibden velev ki bir nebze olsun ahâlimize mâ'lûmât verebilmek için ber-vech-i âfî ba'zı vukû'atı kemâl te'essür ve te'essüf ile derc-i sahîfe eyliyoruz:

18 Mayıs 1913 (5 Mayıs 329) târihinde Filibe sancağına mülhak Peroştise (9) karyesi muhtarı Angel Manofasker-î Yuvan Karinçef, karye-i mezkûrede Arâmsâz çavuş Zelâtif, Demircik köy papası Görgi, Peroştise papası Stoyan, Derce köy muhtarı Aralan Karinçef ve civardaki kuradan daha yüz kişi kadar eşhâd sarf-ı ahâlî-i İslâmiyye ile meskûn eski Bulgaristan'ın Rum-ili-i şarki dâhilinde vâki' Filibe sancağına mülhak Ropçoz kazası dâhilinde "Curyan" karyesine giderler. Orada bunlara köy kâtibi Espas ve köyün muhafazası hususundan Filibe kumandanlığı tarafından gönderilen Bulgar asâkiri dahi iltihâk ederek beynlerinde ba'de'l-istişare gürûh-ı mezkûreden bir kısmı karyeyi muhasara eder, kısm-ı diğeri dahi köy dâhiline girerek İslam haneleri üzerine hücum ederler, kapuları baltalar ile kırarlar, cebren hâne içlerine girerler. Erkek, kadın ve çocuk tefrik etmeyerek bilâ-istisnâ bütün ahâlî-i İslâmiyyeyi bir sûret-i fecî'a ve vahşiyânede darp etmeğe başlarlar ve bu veçhile cümlesini hanelerinden ihrâc ederler. Karyeyi muhasara eden eşhâs-ı rezîle dahi karye içerisine dâhil oldukda evvelkilerle birleşerek müctemi'an ahâlî-i İslâmiyyeye dîn-i İsevînin kabulünü teklîf ederler. Fakat ahâlî-i mezkûre bu canavarların nâ-

kâbil-i kabul olan teklifini bir sûret-i ciddiyet ve azmkârânede redd ederler. O vakt mezkûr cânîler darb mu'amelesini yeniden ve daha gaddârâne bir sûretde icra etmeğe başlarlar ve ahâlî-i (10) İslâmiyyeye kuvve-i cebriyye ile, hüsn-ü rızâlanıyla Hıristiyan olduklarına da'ir birer kağıd imzalatırlar. Erkeklerin feslerini, kadınların ferace ve başörtülerini kılıç ve süngüler ile paralarlar. Artık Hıristiyansınız, kadın ve kızlarınız bundan böyle bila-tesettür gezecektir şayet erkeklerden birinin fes veya kadınlardan birinin ferace ve başörtüsü ile gezdiği veya âyîn-i Muhammedi üzre ibâdet ettiği görülecek olursa i'dâm cezasıyla tecziye olunacaktır, derler. Bundan sonra câmi'-i şerifin minaresini kısmen ve minberini kamilen hedm ederler. Cami'i kelifâ ittihâz edüp derû'nini esnam ve tesâvir ile doldururlar. Minarenin üstüne çan ile haç ta'lik ederler ve ahâlî-i İslâmiyyeyi adetâ koyun sürüleri gibi cebrî sûretde kelifâ ittihâz olunan câmi'-i şerife doldururlar.

Ba'dehu bâlâda esâmîsî muharrer papaslar bi'l-cümle ahâlî-i islâmiyyeye cebren yedlerinde taşıdıkları haçı öpdürürler. Senin ismin şöyledir, filânın ismi böyledir diyerek ânları Hıristiyan isimleri ile tevsim ederler ve böyle keyfi ve vahşîyâne bir sûretde bütün karye ahâlîsini Hıristiyan ederler.²³

Karye-i mezkûre ahâlisinden: Bakkal Hasan zevcesi Saliha, Şaban Hüseyin zevcesi Hasibe, İsmail zevcesi Fatîma, Kula İsmail, Hacı İsmail-zâde Yâ'kub, Uzun Süleyman, İsmail Gargat Osman, Sa'id-oğlu Hüseyin, Kotoman-oğlu (II) Kulaç Hüseyin, Gül Ahmed, Mısırlı Ali, Hacı-oğlu İsmail, Ali Bayram, Hacı Mustafa, zevcesi Fatıma, Karaman Hüseyin, zevcesi Fatıma, Arif zevcesi Hamîde, Kerim Ömer zevcesi Nesibe, İsmail zevcesi Hasibe, Salih zevcesi Hasibe ve Süleyman zevcesi Fatıma ber-sûret-i fecî'a ve vahşîyâne ölüm derecesine gelinceye kadar darb edilmişlerdir. Mustafa bin İsmail ise defâ'atle vuku' bulan şiddet-i darbe tâb-âver

1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında da buna benzer olayların yaşandığı belgelerle sabittir. Bu belgelerde Bulgarların yaptıkları zulümler arasında; yağma ve katliamlar, köylerin yakılması, camilere sığınan halkın diri diri yakılması, halkın mal ve mülklerini Bulgarlarla paylaşmak ve Bulgarlaşmak zorunda kalacağı yolunda tehditler gibi. Bu konuda geniş bilgi için bkz; Bilâl N. Şimşir, (1968), **Rumeli'den Türk Göçleri I**, Ankara: TTK Yayınları; Bilal Şimşir, (1970), **Rumeli'den Türk Göçleri II**, Ankara: TTK Yayınları.

mukavemet olamayarak sâ'ika-i te'essürle zevcesini, iki oğlu ile bir kızını kati etdikten sonra sâliben intihar eylemiştir.

**Filibe sancağı nıuzûfâlımüan: Bogot, Saftışta ve Çukurköy ve
Gündüzköy karyesi vukû'atı:**

9 Şubat sene 1913 târihinde Şir ve Kâlikâ karyesinde zabıt mu'âvini Çavuş Angelif ve aynı köy redif askerlerinden Kolyo Kompaniyacif, Andon Amavudof; Malova karyesi muhtarı Kostadin Damyanof, Angel Gazovif karye-i mezkûre rahibi Vasil Zagorovski ve baş kâtibi Vlaşo Rusenof, Pavelsko karyesi sakinlerinden Atanas Gaştif, râhib Görgi Hristo ve Veştinarof, râhib Pindof, Fonye karyesi muhtarı Hristo Bronzof, redif askerlerinden İspas Gazenski ve karye-i mezkûre papazı Popiovan, Lilkova karyesi ahâlisinden Dolen ve Paşmaklı kumandanlığının idaresinde bulunan redif asâkirinden (12) yirmi kadar şahıs bâlâda mezkûr kurâ-yı islâmiyyeye gidüp ahâlisine dîn-i nasârânın kabulünü teklif ederler. Ahâlî-i mezkûreden hiçbiri hüsn-ü azalarıyla teklîf-i vâki'i kabul etmez, redd ederler. Bunun üzerine eşhâs-ı mezkûre, erkek, kadın ve çocuk tefrik etmeyerek bi'l-cümle ahâlî-i islâmiyyeyi enva' işkence ve tazyîk tahtında bulundurmağa başlarlar. Darb, tehdîd, ahâlî üzerine silâh ile âteş etmek, erkek ve çocukların feslerini atmak, kadın ve kızların ferace ve yaşmaklarını yırtmak, câmi' ve sâ'ire mahallerde bulunan Kur'ân-ı Kerim ve kütüb-i sâ'ire-i dîniyyeyi ihrâk eylemek, çizmeleriyle çiğnemek gibi vekâyyi'-i fecî'ayı irtikâb eyledikten sonra cevâmi'-i şerîfenin minarelerini hedm, yerlerine çan ve haç ta'lîk ederek cevâmi'-i şerîfenin minarelerini hedm, yerlerine çan ve haç ta'lîk ederek cevâmi'-i mezkûreyi kelîsâya tahvîl ederler ve derûnlarını esnam ve tesâvîr ile doldururlar. Ba'dehu ahâlî-i islâmiyyenin cümlesini cebren kelîsâ ittihâz olunan cevâmi' derûnuna ânları doldurarak âyîn-î hıristiyâniyye üzere hıristiyân yapmağa başlarlar. Bâlâda esâmîsi muharrer olan papaslar her ferdi yegân yegân huzurlarına celb eyler ve ânlara yedlerinde bulunan haçı cebren öpdürürler. Öpmekden imtina' edenler şiddetle darb edilirler. Kadın ve kızların başlarından birer mikdâr saç kesilir ve bütün ahâlînin üzerlerine zor ile hıristiyanlarca mukaddes add olunan su serpilir. Bundan sonra erâzil-i mezkûre yüksek sesle Hazret-i Muhammed'e tükürmeğe başlarlar! Ahâlî-i islâmiyyeyi (13) dahi cebren ol hazrete tükürmeğe mecbur ederler ve

müşârün- ileyhın dîninden vaz geçdiklerini dayak kuvvetiyle i'tirâfetdirirler. Vefat eden müslimanları cebren âyîn-i hristiyâniyye üzerine hristiyan kabirlerine defn ederler. İşbu vahşetin şiddet-i te'sîrinden sâ'ika-i ye's ile ahâlf-i islâmiyye-i kura çoluk çocuğu ile birlikte gece vakti dağ ve bayırlara firar ederler. Orada mevsim-i şitânın en bürûdetli zamanlarında orman ve mağaralar içlerinde ve taş altlarında aylarca aç ve bî-ilac pek perişan bir halde emrâr-ı evkât ederler.

Safteşte karyesi sakinlerinden İsmail bin Lütfî, zevcesi Nesîbe, validesi Nefise, Şerif bin Hüseyin Çavuş, Gündüz karyesinden İbrahim bin Hüseyin ve Çepelli karyesi sakinlerinden Dramah-oğlu Mehmed şaiben intihar eylemişlerdir.

Filiba sancağı muzâfâtından Peştere kazasına tabî Çepine havzası dahilindeki kurada vukû'bulan mezâlim ve fezâyih.

Banye Karyesi Vukû'atı

18 Mayıs 1913 târihinde Aleko (Ali) kerîmeleri Ayşe ve Ümmetullah ve Belübaş kerîmesi ürküş nâm islâm kadınları karye-i mezkûre dâhilinde ikâmet etmekte bulunan asâkirinden Angel Tomof, Nikola Yuvanof, Dragon Ahilof ve Vasil Radof (14) nâm eşhas-ı rezîle kuvve-i cebriyye ile hanelerinden ihrâc ederek köy kañçılıyasına* götürürler orada zavallıları köy papası Vasil ve komitecilerden Kolo, Dragan ve Görgi nâm eşhasın muvacehesinde ber-sûret-i caniyâne ve vahşiyânede darb etdikden sonra papasın emriyle taht-ı tevkîfe alırlar. Yine târih-i mezkûrede karye-i mezkûre ahâlîsinden Stoyan nâm şahıs otuz kadar komitacı ile birlikde islâm kadınlarının yıkandığı bir kaplıcaya girerek ânlar üzerine kılıçlarıyla yürürler. Bîçâre kadınlar sâ'ika-i havf ile elbiselerini kaplıca içerisinde terk ile oradan firar ederek çırıl çıplak karye derûnuna vâsıl ve güç hâl ile hanelerine dâhil olurlar.

10 Nisan sene 1913 tarihinde Çepine havzasında vâkî' Kamanisa karyesi sâkinlerinden jandarma çavuşu Botcovisof nâm şahıs bâlâda mezkûr Banye karyesi sakinlerinden Sa'îd kerîmesi Raşîde ve Monla Hasan kerîmesi ümettullah'a yolda rastgelerek üzerlerine bir kelb-i akûr gibi hücum eder,

* Kañçılırya: Muhtarlıkta heyet odası.

kılıcıyla anların ferace ve başörtülerini paramparça eyleyerek ve bir tavr-ı bî-edebâne ile "yavrularım, saklanmayınız. İşte ben sizin yüzünüzü açtım durunuz bakalım hanginiz daha güzelsiniz" diyerek ânların daha bed mu'âmele etmeğe kalkışır. Keza 3 Eylül sene 1913 târihinde Bâne karyesi ahâlî-i hristiyâniyyesinden: Bozacı Ilristo, köy (15) jandarması Yordan Paliforof nâmındaki caniler karye-i mezkûre papası Kristo Yuvanof, Filip Danailof, Kâtip Kristo Grançarof ve muhtar Atanas Savof nâmındaki eşhasın teşvîkâtıyla tarlalarından avdet etmekdc olan karye-i mezkûre sakinlerinden Salih kerîmesi Rabiş, Sono kerîmesi Meryem, Mehmed kerîmesi Saliha, Hüseyin kerîmesi Saliha, Hacı Emin kerîmesi Seyyide, Hasan kerîmesi Nesîbe, İsmail kerîmesi Rabiş, Mustafa Derman kerîmesi Metiyâ, gelinleri Fatma ve Ayşe nâmındaki islâm kadınlarının köy kenarında üzerlerine hücum ve mesture bulduklarını bahane ile ânları bayıltıncaya kadar darb ederler. Ferace, çarşaf ve başörtülerini ber-sûret-i gaddarâne ve vahşîyânede bıçaklarıyla paralarlar. Bununla da iktifa etmeyüp bîçârelerün elbiselerini dahi süngü ve kılıçlarla yırtarak zavallı kadınları sokak ortasında çırıl çıplak bırakırlar. Bundan sonra da ânları çimdirmek, öpmek ve sâ'ir nâ-mahrem mahallerini yoklamak gibi medeniyet ve insâniyyette asla yakışmayan bî-edebâne harekâtda bulunurlar. Yine aynı eşhas karye-i mezkûre dahilindeki islâm hanelerine cebren duhûl ile: Pore-oğlu Ahmed, Mustafa-oğlu Aliş, Rapgin-oğlu Receb

(16) Resim (resimdeki şahıslar numaralandırılmış olup kim oldukları 17. sayfada belirtilmiştir.)

(17)

Bulgaristan'daki Fâci'aların Temâsîli

Tanassur etdirilen müslümanlara â'id in'ikâsât-ı mü'ellime
Bulgaristan'da vâki' (Peştere) ahâlisinden olup son günlere kadar
dîn-i aslîlerine avdetlerine mümâne'at edilen Pomak dindaşlarımızdan:

Asıl İsimleri

Bulgar İsmi

1- Bekir bin Mehmed

Yivatı

2- Mehmed bin Salih

Dimitri

3- Mehmed bin Halil

Dimitri

4-Hafız Halil

İliyâ

5- Fatma

Evsinyanka

6- Hasan

Asen

7- Emin

Mitiko

8- Ümmedi

İliyâ

(18) Zazo-oğlu Salih, Tomba-oğlu Salih, Sergi-oğlu İbrahim, Meto-oğlu Ali, Meradin-oğlu Ali, Meno-oğlu Mehmed, Karaca-oğlu İbrahim, Baro-oğlu Hasan, Ali-oğlu Yusuf, Mino-oğlu Monla Hasan, Bakkal-oğlu Mehmed, Kara Hafız Efendi, Kerto-oğlu Abdi, Kerto-oğlu Ali, Kayno-oğlu İsmail, Manço-oğlu Mehmed Ali, Kego-oğlu Mehmed, Ilıcalı Yusuf, Bekir oğlu Ali, oğulları Hasan ve Ahmed, Balcı oğlu Aliş, Divak oğlu Ahmed, Arif oğlu Ali, Hafız Nalbantof, Aliş Kalanof, Alko oğlu Seyfi, Ahmedof, Abdi Memişof, İbiş Paçof, Abdi Reyşof, Mehmed Tomif, Mehmed Revnof, Hüseyin Bilalof, Hüseyin Başkof, Hüseyin Lelekof, Mehmed Arifkof, Hüseyin Menof, Mehmed Dedekof, İsmail Diderof nâmındaki müslümanları pek gaddârâne ve vâhşiyâne bir sûrette darb ederler ve merkûmûni baygın bir halde bırakırlar. Karye-i mezkûre ahâlisinden Fatma Anzova, Ali Monla Aliyef, Mustafa Kandof, Metiyâ Şispeva, Hasan Deremalof, Saliha Kantova, Kahveci kızı Meryem, Hatica Kertova, Arago kerîmesi Meryem, Mehmed Lolof, Ahmed Divakof, Hüseyin Mokof, Hüseyin Terzof, Bâli Karof, Biyo Biyof nâmındaki kesân şiddet-i darbdan vefat (19) etmişlerdir. El-hâsıl işkence, havf ve ahvâl-i sâ'ire-i rûhiyye ilcâ'âtiyle yalnız Banye karyesinde dört ay zarfında vefat edenlerin mikdârı beşyüzü tecâvüz eylemişlerdir.

Çepine'nin Ortaköy Karyesi Vukû'atı

16 Mayıs sene 1913 târihinde karye-i mezkûre sakinlerinden Kopit kerîmesi Fatma, İbrahim kerîmesi Fatma, Mehmed Ali kerîmesi Ayşe nam islâm kadınları sokakdan geçerlerken mesture bulduklarını gören köy papası Vasil ve mu'allimesi Rose Vahman yüksek bir sadâ ile orada bulunan askerlere emr eyler, ânlar da zavallıları zorla papasın dâ'iresine götürürler. Papas merkûmelere hitaben bir tavr-ı vahşiyâne ile "biz, sizi Hristiyan etdik, siz hâlâ bu kalın kafadan vaz geçmeyecekmisiniz, bu ferace ve başörtüleri nedir" diyerek orada bulunan askerlere emr eder ve biçâreleri öldüresiye döğdürdükten sonra ferace ve başörtülerini yırttırır. Mehmed Ali kerîmesi Ayşe şiddet-i darbdan sâ'ika-i havf ile hâmil bulunduğu çocuğu düşürür. Yine aynı askerler papas ve mu'allimenin emriyle karye dahilindeki islâm evlerine zorla girerek bundan böyle mesture görülen kadın ve kızların ve âyîn-i Muhammedi üzre ibâdet eden kimselerin i'dâm cezasıyla (20) tecziye edileceklerini bir tavr-ı tehdît-kârâne ile ahâlî-i islâmiyyeye söylerler.

Çepine'nin Korova Karyesi Vukû'atı

Popkoif ismindeki köy papası karye-i mezkûre İslâm kadın ve kızlarını mesture gördüğü takdirde orada bulunan komitacılara tutdarak ferace, çarşaf ve başörtülerini cebren atdırıyor. Müdâfa'a edenler şiddetle darb edildikten sonra taht-ı tevkife alınıyor. Civarda bulunan kuradan hergün müsella Bulgar çeteleri Korova karyesine dâhil olarak ahâlî-i islâmiyyeyi ölümlle tehdîd ediyor. Şayed ahâlî-i islâmiyyeden biri âyîn-i Muhammedi üzre ibâdet ederken görülecek olursa bütün karyenin ihrâk ve ahâlîsinin katli i âmm edileceğini bilâ-pervâ söylüyorlar.

Çepine'nin Dal ve Alemdar Kulübeleri Vuku'âtı

Çepine'nin Bânye karyesinde sakin polis müdürü Pazarcık'lı Gogozlatin ahâliden Yuvan İştif, Papas Ko'if, Görgi Tomof, karye-i mezkûre muhtarı Lazar, Hristo Kadorin ve ismi mechûl daha üç rahibin kumandan tahtında mezkûr (21) karye komitacı ve serserilerin yüzü mütecevaz eşhas ve papas kıyafetli kimseler 17 Şubat sene 1913 târihinde sırf ahâlî-i islâmiyye ile meskûn Bâlâ'da mezkûr kulübelere giderek ahâfisi

yegân yegân cebren hanelerinden ihrâc ile bir araya getirdikten sonra ânlara hristiyan dininin kabulünü teklif ederler. Âhâlî-i islâmiyye teklîf-i vâki'i kat'iyen redd eder. Bunun üzerine mezkûr cânîler adetâ kudurmuş canavarlar gibi ahâlî-i mezbûre üzerine saldırarak zavallıları engizisyon mezâlimine rahmet okudacak derecede işkencelere ilkâ ederler: darb, söğmek, süngü ile saplamak kadın ve kızların ferace ve elbiselerini yırtmak gibi vekâyi'-i fecî'iyeyi irtikâb teklîf-i mezkûrî tekrar redd ederler. Bunun üzerine bâlâda esâmîsi muharrer papaslar ahâlî-i islâmiyyeyi ikiye tefrik ederek bir kısmını karye dâhilinde bırakırlar, kısm-ı diğeri ise kati olunmak üzere komitacılara teslim ederler. Komitacılar, papasların emriyle bu biçâreleri köy haricindeki dere içerisine götürürler. Yarım sâ'at sonra köy dâhilinden silâh sadâları işidilmeğe başlar. Papaslar köyde bıraktıkları islâmlara hitaben:

"İşte hemşehrileriniz kati olındı, sizin ceza-yı sezanız budur. Siz hâlâ mı înad edeceksiniz yoksa teklîf (22) etdiğim dîni hemân kabul edecek misiniz, acele cevâb veriniz" diyerek kuvve-i tehdîdiyye ile kerhen biçâre müslümanlıklara hristiyanlığı kabul etdirirler.

El-yevm bâlâda zikr olunan kurâ-yı islamiyenin kâffesinde Pazar ve sâ'ir eyyam resmiyye-i dîniyyede müsellah Bulgar çeteleri ahâlî-i islâmiyyeyi cebren hanelerinden ihrâc ile kelîsâ ittihâz olunan câmi'lere götürüyorlar. Bir mâni'-i meşru' üzerine gitmek istemeyen veya münferiden gidüp de â'ilesi efradından ba'zılannı hanesinde bırakan kimselere en zalimane bir sûrette darb olunuyorlar.

İcrâ-yı Şekavet Edenler

1913 senesi kânûn-ı sâni ve Şubat ayları zarfında Paşmaklı karyesinden papas Yuvar Dorkof, Rahovo karyesinden papas Anastas, Davudköy papası Stevan, Raykovo karyesinden papas Vasil, papas Gavrail ve papas Anastas, Çakman karyesinden papas Çakırof ve ismi mechûl Sofyalı bir papas ma'iyetlerinde birkaç yüz komitacı olduğu halde Bâlâda mezkûr sancak ve kazalar dâhilinde vâki' bî'l-cümle kurâ-yı islâmiyyeye hücum ile zavallı müslümanlar üzerinde icra edilmedik şekavet ve mel'anet bırakmazlar. Eşhâs-ı merkûme-i rezîle evvelâ girdikleri köylerin (23) ahâlî-i

islâmiyyesine tebdîl-i mezheb eylemelerini teklîf ederler. Cevâb-ı redd aldıkları yerlerde hemân kuduz köpekler gibi ora müslümancıklarının üzerine saldırarak ekserisini sopa ve tûfeng dipçikleriyle darb, ba'zılarını kılıç ve süngü ile cerh, bir takımını kati eylemek, kadın ve kızların ferace, çarşaf ve başörtülerini ve elbiselerini yırtmak ve ırz ve namuslarına tasallut eylemek gibi en fecî ve en çirkin ef âli irtikâb etmekden asla çekinmezler.

Ahâlîsi cerben tanassur etdirilen kurâ-yı islâmiyyenin ba'zısı ile mağdûrîn ve maktûlîn-i islâmiyyenin kısmen esâmisi:

Ahi Çelebi Kazasından

Paşmaklı karyesi: Karye-i mezkûre kısmen ihrâk ve ahâlisinden Çako Adem nâmındaki zât kati edilmiştir.

Raykovo karyesi: Karye-i mezkûre sakinlerinden İncekara oğlu Emin ve Hacı Hafız efendiler ölüm derecesine gelinceye kadar kelisâda darb edilmişlerdir. Bunlardan Hacı Hafız hanesine sedye ile nakl edilmiştir, mûmâ-ileyh sekiz ay müte'essiren hasta yatmıştır.

İflah karyesi:

Terpen (Pletena) karyesi: Karye-i mezkûre kamilen ihrâk edilmiştir.
(24)

Fındıcık karyesi: Bu karye de kamilen ihrâk olunmuştur. Ahâlîsinden Osman kızı Hatice nâmında bir kadın silâh ile itlaf edilmiştir.

Çamlıca karyesi: Köylülerden Hasan Usta oğlu Ahmed, Kara Nu'man oğlu Sadık ve Hacı oğlu Ahmed silâh ile itlaf edilmişlerdir.

Söğütçük: Karye-i mezkûreden elli iki hane ihrâk edilmiştir. Ahâlîsinden Hasan oğlu Receb, Bayrakdâr oğlu Hasan, Onbaşı oğlu Hasan, Müvetgıl oğlu Hasan, Şeyh oğlu Emin, Ali Ağa oğlu Hasan nâm kimseler silâh ile itlaf edilmişlerdir.

Küçük Arda: Karye-i mezkûreli Haydar Salih'in başı yarılmış, Ya'kub oğlu Ya'kub, Ali Hoca oğlu Monla Hasan öldüresiye darb olunmuşlardır; Ya'kub oğlu Ya'kub şiddet-i darbdan deli olmuş, kerimesinin ırz ve nâmûsu hetk edilmiştir.

Tuyuklu (Tuvışte) karyesi: Karye-i mezkûre kamilen ihrâk edilmiştir. Ahâlîsinden Boşnak Monla Mehmed oğlu Salih kati olunmuştur.

Büyük ve Küçük Pala kurası: Kurâ-yı mezkûre kamilen ihrâk edilmiştir.

Çangır Dere karyesi: Karye-i mezkûreden on kişi silâh ile itlaf edilmişlerdir. (25)

Muçurya karyesi: İşbu karyede silâh ile altı kişi kati dört kişi cerh edilmişlerdir.

Büyük Dere karyesi: Karye-i mezkûre kamilen ihrâk edilmiştir.

Küçük Dere karyesi: Karye-i mezkûre kamilen ihrâk edilmiştir.

Kokaliç: Karye-i mezkûre kamilen ihrâk edilmiştir.

Yunus Dere: Karye-i mezkûre kamilen ihrâk edilmiştir.

Esmilan: Karye-i mezkûre kamilen ihrâk edilmiştir.

Tekfur: Karye-i mezkûre kamilen ihrâk edilmiştir.

Arda Başı: Bulgarlar karyede karı, kız ve erkek olarak silâh ile otuz kişi telef etmişlerdir.

Hasan Koko karyesi:

Tozburun karyesi:

Bukovo (Ma'den-ihrâk cedîd):

Kirazlı karyesi:

Karşılı karyesi: Karye-i mezkûre tesellümden bir hafta sonra Bulgarlar tarafından muhasara olunup ihrâk olunmuştur. Yanan evlerden firara tesaddî eden erkek, kadın, çocuklar silâh ile itlaf edilmişlerdir. Eşrâfdan Pat oğlu Emin, Med oğlu Mahmud dahi maktûlîn meyânmdadır.

Demircik karyesi:

Kozca karyesi:

Valkan (Balkan) karyesi:

Paşadık karyesi:

Gökçepınar karyesi:

Ketenlik karyesi:

Mustafçova karyesi:

Ayvacık karyesi:

Dan Dere Kazasından

Darı Dere (karyesi)

İlyasça karyesi

Hürmet karyesi

Ma'den karyesi

Karye-i mezkûrenin Varya mahallesi kamilen ihrâk ve ahâlisinden yirmisekiz kişi kati edilmiştir. Câmî'-i şerîfde ve karye dahilindeki evlerde bulunan Kur'ânı Kerîmler kısmen ihrâk edilmiş ve kısm-ı küllisi abdesthânelere atılmışdır.

Alamalar karyesi

Sarıyar karyesi

Ilıca karyesi

Memkova karyesi

Şahin karyesi

Göneli karyesi

Kepenek karyesi

Uzundere karyesi

Akpınar karyesi

Mehmed zevcesi Fatma sâliben i'dâm edilmiştir. Hasan ve Ömer Çavuşlar komitacılar tarafından kesmeğe yatırılmış Ömer Çavuş'un oğlunun oğlu korkudan füc'eten vefat etmiştir. Kadın ve erkeklerden darb olunanlar hadd ü hesabı yokdur.

Mü'min Hoca'nın sakalı tıraş edilmiştir. Ve tıraş ederlerken "dur bakalım Muhammed'ihrâk düşürüyoruz..." derlermiş!.

Ma'den-ihrâk Cedîd karyesi: Karye-i mezkûreden Softa oğlu Hafiz Şakir telef edilmiştir.

Bâlâlı (karyesi)

Uğurlu (karyesi)

Sinikova karyesi

Karaoğlan karyesi

Sunucak karyesi

Almalıca karyesi

Koşnalar karyesi

Eğri Dere Kazasından:

Lesiçek karyesi

Leskova karyesi (28)

Ilca karyesi
Kozluca karyesi
Davudköy karyesi
Kiriska Deresi karyesi
Valçan Dere karyesi
Dolaştır karyesi
Hambar Dere karyesi
Balıklı karyesi
Erikli karyesi
Ahren Evrik karyesi
Gümülcüne Kazası:
Yanıköy karyesi
Karakaş Dere karyesi
Yındık karyesi
Arabacı karyesi
Kızılağaç karyesi
Kapinova karyesi
Çakalköy karyesi
Küçük İpdere karyesi
Terez Yoran karyesi (29)

Razlık ahâlisinden Hacı Hüseyin'in evvelâ gözlerini çıkarmışlar. Sonra da kulaklarını, kollarını omuzlarına kadar kesmişler. Bî-çâre bu hal üzere üç gün ber-hayât kalmış ise de üçüncü günü yedi yerinden kasatura ile delinerek şehîd edilmiştir.

Razlık kazasına tâbi' Yakorit (Yakoruda) karyesinden Hacı Hatib Durmuş Efendi'nin kulaklarını, dudaklarını ve dilini kesmişlerdir. Merhum el-yevm ber-hayât ise de son derece doğulmuş ve vefat eyledi zannıyla mecburen yatmıştır.

Baçovalı Çengo İbrahim Gulak bayırı üzerinde onbir yerinden kasatura ile urulmak suretiyle itlaf edilmiştir.

Razlığ'a tâbi' Yakorit nahiyesinden Ayşe binti Mehmed nâmındaki hâtûn kendisine edilen zulm ve işkenceye tahammül ederek tebdîl-ihrâk dîn ve mezheb etmemeye cidden karâr vermiş, ancak iki ciğer-pâresini Bulgar

canavarlarının eline terk eylememek için kendilerini der-âgûş eyleyerek bir teneke gaz yağı üzerine dökmüş ve bu suretle ciğer-pâreleri ile ma'an muhterik olmuştur.

Ahi Çelebi kazasının Söğütçük karyesi papas ve muhtarı tarafından Sofya kumandanlığına gönderilen bir mektubun suretidir.

Sofya Kumandanlığına
Kumandan Efendi

Sofya'nın hapishanesinde 339 numaralı odada mevkuf (30) bulunan Edirne topacı onbaşlarından Söğütçük karyeli Salih bin Hasan'ı karyesine azîmet eylemek üzere serbest bırakınız. Buraya vusulünde hemân hristiyan edileceğine kefilim.

İmza

Tarih

Blagoy

Yok

İstihbar edildiğine nazaran 1912-1913 seneleri zarfında gerek yeni ve gerek eski Bulgaristan dâhilinde bulunan din kardaşlarımızı tanassur ettirmek vazifesiyle mükellef olan sınıf-ı ruhbana mükâfât-ı nakdiyye olarak birçok mebâliğ tevzî' edilmiştir. Papaşlar işte bu sayede ya'ni ta'assub-ı dîniyelerine inzımm eden para hırs ve tama'ıyla nüfus-ı hristiyâniyyeyi çoğaltmak için engizisyon mezâlim ve vahşetini gölgede bırakmışlardır. (31)

HATİME

Ey, ihvân-ı dîn, ey müslümân : Kemâl te'essür ve te'essüf ile okuduğunuz, enzâr-ı ibratinizden geçirdiğiniz ve herbiri kalblerinizi çak çak parçalayacak olan işbu vekâyi'i mü'essife, dindaşlarımız üzerinde harb-i âhir-i meş'ûm esnasında ve bi'l-âhare düşmanlarımız tarafından icra edilen şenâ'at ve cinayetlerin bir milyarda birini bile temsîl ve irâ'e eyleyemez ve buna cidden emîn olunuz.

Düvel-i mu'azzamadan ba'zılarının eser-i teşvikiyle meydana getirilen son Balkan Muhârebesi'nin sûret-i zuhurunu elbetde hatırmızdan çıkarmadınız ve çıkaramazsınız. İslâm ve Türklükle alâkadar olan, ehl-i salîb

seferinden başka bir şey olmayan muhârebe-i mezkûru hatırından çıkaracak bir Türk, bir müslümân nasıl tasavvur edilebilir? Bu mümkün değildir. Balkan müttefiklerine vekâleten Çar Ferdinand'ın salîb nâmına, i'lân-ı harb beyân-nâmesi unutulabilir mi? O, yirminci asır târihinin en kirli bir sâhifesini teşkil eyleyecektir. Son Balkan Muharebesi vahşet, ta'assub ve çirkinlik i'tibâriyle ehl-i salîb muhârebât-ı meşhûresinden farklı değil, belki de daha çirkindir. Ahvâl ve hakikat bu merkezde bulunur, müttefiklerin orduları kavâ'id-i harbi, hukûk-ı beyne'd-düveli ayaklar altına alarak çiğner, ma'sûm çocuk, kadın, kız, ihtiyar, ma'lûl demeyerek (32) bütün müslümânlığa karşı i'lân-ı harb eyledikleri için ... gelenleri kılıçtan geçirir iken, âlem-i hristiyâniyet bütün. . . .cism-i câmud ve dilsiz gibi sükût etdi, kaldı ve bu vahşet ve canavarlıklara karşı hemân hiçbir yerden - Mösyö Piyer Loti ve birkaç müstesna sımadan gayrı - bir sadâ-yı i'tirâz ve ... kaldırılmadı, çünkü akıdılan kanlar, hetk edilen ırz ve namuslar müslümân kanı ve namusları idi. Zehî medeniyet!

Zâten müslümânlarca öteden beri alışılmış olan bir hakikat muhârebe-i âhîr dolyısıyla bir kat daha vuzuh peyda etdi. Bunun için müslümânlar, cidden yaşamayı istiyorlarsa yek-diğerleriyle samîmi bir sûretde ve ittihâd eylemeli ve her ân ve dakika vahşî, gaddar, zâlim ve ... kanı içmekle lezzet alan canavar düşmanlarından tatlı intikam ... için de elele vererek, vakt ü zaman gâ'ib eylemeyerek hazırlanmalı aynı zamanda her vakitden ziyâde ulûm ve fûnûna i'tinâ ederek ilmen, fennen ve iktisâden terakki etmeğe, yükselmeğe çalışmalı ve bu suretle dînlerini, namuslarını, vatanlarını ve'l-hâsıl tam ma'nâsıyla mevcûdiyyetlerini muhafaza etmeli, zîrâ kendine acımayana kimse acımaz, müslümânlar için muhârebe-i âhîr kadar büyük bir ders-i ibret ve intibah da olmaz ve olamaz!

KAYNAKLAR

- Alp, İlker. (1988), **Bulgarian Atrocities**, İstanbul.
- Aybar, Celâl. (1935), **Bulgaristan Nüfusu**, İstanbul: Devlet Matbaası
- Balkan Türkleri Dayanışma ve Kültür Derneği, (1988), **Belgelerle Bulgar Zulmü**, İstanbul.
- Batubey, Kemal Şevket. (1976), **Batı Trakya'da Teneke ile Alarm ve Bulgarlar Geldi**, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Bıyıklıoğlu, Tevfik. (1987), **Trakya'da Milli Mücadele I**, Ankara: TTK Yayınları.
- Halaçoğlu, Ahmet. (1994), **Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)**, Ankara: TTK Yayınları.
- Hüseyin Raci Efendi. (1990), **Zağra Müftüsünün Anıları**, Yay. Haz. M. Ertuğrul Düzdağ, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Memişoğlu, Hüseyin. (1989), **Bulgar Zulmüne Tarihi Bir Bakış**, Ankara: Devran Matbaası
- Memişoğlu, Hüseyin. (1991), **Pomak Türklerinin Tarihi Geçmişinden Sayfalar**, Ankara: Şafale Matbaası.
- Şimşir, Bilâl. (1968), **Rumeli'den Türk Göçleri I**, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Şimşir, Bilâl. (1970), **Rumeli'den Türk Göçleri II**, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Şimşir, Bilâl. (1986), **Bulgaristan Türkleri**, Ankara: